

2025. 12 (6)

Asian Journal

"STEPPE PANORAMA"

ISSN 2710-3994

ISSN 2710-3994 (online)

Құрылтайшысы және баспагері: Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2025 ж. 5 сәуірде тіркелген. Тіркеу нөмірі № KZ91VPY00116246. Жылына 6 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Журналда тарих ғылымының *келесі бағыттары* бойынша ғылыми жұмыстар жарияланады: тарих, этнология.

Жарияланым тілдері: қазақ, орыс, ағылшын.

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй

ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Журнал сайты: <https://ajspiie.com>

© Ш.Ш. Уәлиханов атындағы
Тарих және этнология институты 2025
© Авторлар ұжымы, 2025

БАС РЕДАКТОР

Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР ҒЖБМ ҒКШ.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының бас директоры. (Қазақстан)

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Аутрам Алан (Outram Alan) — археология ғылымдарының докторы, Эксетер университеті, тарих және археология кафедрасының профессоры. (Ұлыбритания)

Аширов Адхамжон Азимбаевич — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Өзбекстан Республикасы Ғылым академиясының Тарих институтының Этнология және антропология орталығының меңгерушісі. (Өзбекстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты. (Қазақстан)

Әлімбай Нұрсан — тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының бас ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

Вернер Кунтһиа (Werner Cynthia) — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Техас университеті. (АҚШ).

Дайнер Александр (Diener Alexander) — тарих ғылымдарының докторы, профессор. Канзас университеті. (АҚШ)

Жаркен Айгүл Мәлікқызы — тарих ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Кригер Виктор (Kriege Viktor) — тарих ғылымдарының докторы, Нюрнбергтегі Бавариялық немістер мәдени орталығының (BKDR) ғылыми қызметкері. (Германия)

Оайон Изабель (Ohayon Isabelle) — тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, CERCEC директорының орынбасары, Францияның Ұлттық ғылыми зерттеу орталығының (CNRS) қызметкері. (Франция)

Сабурова Татьяна — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Индиана университеті. (АҚШ)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) — PhD, Оксфорд университетінің профессоры. (Ұлыбритания)

Мунинов Ашірбек Құрбанұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Ислам тарихы, өнер және мәдениет ғылыми-зерттеу орталығының аға ғылыми қызметкері IRCICA – İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi. (Түркия)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті. (Литва)

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Томохико Уяма — PhD, Хоккайдо университетінің Славян және Еуразиялық зерттеулер орталығының профессоры (Жапония)

Ян У. Кэмпбелл (Ian W. Campbell) — PhD, Калифорния университетінің профессоры (АҚШ)

ЖАУАПТЫ РЕДАКТОР

Қайпбаева Айнагүл Толғанбайқызы — тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының жетекші ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

ҒЫЛЫМИ РЕДАКТОРЛАР

Қапаева Айжан Тоқанқызы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының Бас ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

Кубеев Рустем Жаулыбайұлы — Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

ТЕХНИКАЛЫҚ ХАТШЫ

Копеева Сания Жуматайқызы — магистр, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының қызметкері. (Қазақстан).

ISSN 2710-3994 (online)

Учредитель и издатель: РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации
Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство
о регистрации:

№ KZ91VPY00116246 от 03.04.2025 г. Публикуется 6 раз в год (в электронном формате).

В журнале публикуются научные работы *по следующим направлениям* исторической науки:
история, этнология.

Языки публикации: казахский, русский, английский.

Адрес редакции и издательства:

050010 Республика Казахстан, г. Алматы, ул. Шевченко, д. 28

РГП на ПХВ Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова КН МНВО РК

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Сайт журнала: <https://ajspiie.com>

© Институт истории и этнологии
имени Ч.Ч. Валиханова, 2025
© Коллектив авторов, 2025

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Кабульдинов Зиябек Ермуханович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, генеральный директор Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова КН МНВО РК. (Казахстан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Абиль Еркин Аманжолович — доктор исторических наук, профессор, Депутат Мажилиса Парламента РК. (Казахстан)

Алимбай Нурсан — кандидат исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан)

Аутрам Алан (Outram Alan) — доктор археологических наук, профессор департамента археологии и истории Университета Эксетера. (Великобритания)

Аширов Адхамжон Азимбаевич — доктор исторических наук, профессор, заведующий Центром этнологии и антропологии Института истории Академии наук Республики Узбекистан. (Узбекистан)

Вернер Синтия (Werner, Cynthia) — доктор исторических наук, профессор. Техасский университет. (США)

Дайнер Александр (Diener Alexander) — доктор исторических наук, профессор. Канзасский университет (США)

Жаркен Айгуль Маликовна — доктор исторических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилёва. (Казахстан)

Исмагулов Оразак Исмагулович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. (Казахстан)

Кокебаева Гульжаухар Какеновна — доктор исторических наук, профессор Казахского Национального университета им. аль-Фараби. (Казахстан)

Кригер Виктор (Kriege Viktor) — доктор исторических наук, научный сотрудник Баварского культурного центра немцев (BKDR) в Нюрнберге. (Германия)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) — PhD, профессор Оксфордского университета. (Великобритания)

Муминов Аширбек Курбанович — доктор исторических наук, профессор, старший научный сотрудник Исследовательского центра исламской истории, искусства и культуры. IRCICA – İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi. (Турция)

Оайон Изабель (Ohayon Isabelle) — кандидат исторических наук, профессор, заместитель директора CERCEC, сотрудник Национального центра научных исследований Франции (CNRS). (Франция)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) — доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет. (Литва)

Сабурова Татьяна — доктор исторических наук, профессор, Университет Индианы. (США)

Таймагамбетов Жакен Кожаметович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК. (Казахстан)

Томохико Уяма — PhD, профессор Центра славяно-евразийских исследований Хоккайдского университета (Япония)

Ян Кэмпбелл (Ian W. Campbell) — PhD, профессор Калифорнийского университета (США)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Каипбаева Айнагуль Толганбаевна — кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан)

НАУЧНЫЕ РЕДАКТОРЫ

Капаева Айжан Токановна — доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан).

Кубеев Рустем Джаулыбайулы — научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан).

ТЕХНИЧЕСКИЙ СЕКРЕТАРЬ

Копеева Сания Жуматаевна — магистр, сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан).

ISSN 2710-3994 (online)

Founder and publisher: RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology" of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and Information of the Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, registration certificate: No. KZ91VPY00116246 dated 03.04.2025. The journal is published 6 times a year (in electronic format).

The journal publishes scientific works in the *following areas* of historical science: history, ethnology.

Publication languages: Kazakh, Russian, English.

Editorial and publisher address:

28 Shevchenko Str., 050010, Almaty, Republic of Kazakhstan

RSE on REM Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MSHE of the Republic of Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Journal website: <https://ajspiie.com>

© Ch.Ch. Valikhanov Institute
of History and Ethnology, 2025
© Group of authors, 2025

EDITOR-IN-CHIEF

Kabuldinov Ziyabek Ermukhanovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General Director of Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology SC MSHE RK. (Kazakhstan)

EDITORIAL BOARD

Abil Yerkin Amanzholovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Member of the Mazhilis of the Parliament of the RK. (Kazakhstan)

Alimbay Nursan — Candidate of Historical Sciences, Professor, Chief Researcher at the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

Azimqulov Javohir — Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Center for Ethnology and Anthropology at the Institute of History, Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Diener Alexander — Doctor of Political Science, Professor, University of Kansas. (USA)

Ian W. Campbell — PhD, Professor at the University of California (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University. (Kazakhstan)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna — Doctor of Historical Sciences, Professor at the Al-Farabi Kazakh National University. (Kazakhstan)

Kriege Viktor — Doctor of Historical Sciences, Researcher at the Bavarian Cultural Center of Germans (BKDR) in Nuremberg. (Germany)

Morrison Alexander — PhD, Professor, University of Oxford. (UK)

Muminov Ashirbek Kurbanovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Senior Researcher at the Research Center for Islamic History, Art and Culture. IRCICA (İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi). (Turkey)

Ohayon Isabelle — Candidate of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of CERCEC, Researcher at the French National Center for Scientific Research (CNRS). (France)

Outram Alan — Doctor of Archaeological Sciences, Professor in the Department of Archaeology and History at University of Exeter. (Britain)

Rimantas Želvys — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University. (Lithuania)

Saburova Tatiana — Doctor of Historical Sciences, Professor, Indiana University. (USA)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan. (Kazakhstan)

Werner, Cynthia — Doctor of Historical Sciences, Professor, Texas university. (USA)

Tomohiko Uyama — PhD, Professor at the Slavic-Eurasian Research Center, Hokkaido University. (Sapporo, Japan)

Zharken Aigul — Doctor of Historical Sciences, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University. (Kazakhstan)

EXECUTIVE EDITOR

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna — Candidate of Historical Sciences, leading researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology (Kazakhstan).

ACADEMIC EDITOR

Kapaeva Aizhan Tokanovna — Doctor of Historical Sciences, Professor, Chief Researcher at the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

Kubeyev Rustem Dzhaulybayuly — researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

TECHNICAL SECRETARY

Kopeyeva Saniya Zhumataevna — Master's, researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

ТАРИХ / ИСТОРИЯ / HISTORY

Published in the Republic of Kazakhstan
Asian Journal "Steppe Panorama"
Has been issued as a journal since 2014
ISSN 2710-3994.
Vol. 12. Is. 6, pp. 1762-1775, 2025
Journal homepage: <https://ajspiie.com>

FTAXP / MPHTI / IRSTI 03.20
https://doi.org/10.51943/2710-3994_2025_12_6_1762-1775

THE ROLE OF THE NEWSPAPER "BIRLIK TUY" IN RAISING EDUCATIONAL ISSUES AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

*Turlybai Bakyt Serikkyzy*¹*, *Kenzhebaev Gabit Kapezovich*²

¹ Abai National Pedagogical University
(25, Zhambyl Str., 050010 Almaty, Republic of Kazakhstan)
PhD student
*Correspondent author
<https://orcid.org/0009-0008-7782-0791>. E-mail: t.bakyt94@mail.ru

² Abai National Pedagogical University
(25, Zhambyl Str., 050010 Almaty, Republic of Kazakhstan)
Doctor of Historical Sciences, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Dean of the Faculty of History and Law
<https://orcid.org/0000-0001-5341-5603>. E-mail: kgabit62@mail.ru

© Valikhanov IHE, 2025
© Turlybai B.S., Kenzhebaev G.K., 2025

Abstract. Introduction. The coverage of educational issues in *Birlik Tuy* is crucial for understanding the cultural renewal of Kazakh society, the formation of a national school system, and the ideological direction of the Alash movement. Today, studying this publication allows us to more deeply explore the logic of the development of early 20th-century educational policy, the enlightenment plans of national intellectuals, and the impact of socio-political changes on the public. Therefore, analyzing the role and influence of *Birlik Tuy* in the field of education is an important topic for contemporary historical scholarship. This article examines the characteristics and development directions of the educational movement in early 20th-century Kazakh society, as well as the newspaper's enlightening role in this process. First, the historical context of the period is described, followed by an analysis of the role of enlightenment in national renewal and the influence of the press. *Goals and objectives.* The goal of the study is to determine the views and positions of Kazakh intellectuals in promoting public education by analyzing the educational publications of *Birlik Tuy* newspaper issued in 1917–1918. Objectives: to describe the history and mission of the newspaper; to examine issues related to schooling, teachers, textbooks, and girls' education; to identify the relationship between the Alash ideology and the enlightenment movement; to determine the historical and social significance of the issues raised in the newspaper. *Results.* The *Birlik Tuy* newspaper was not merely a political or cultural publication, but above all, an enlightenment-focused platform. It consistently presented well-structured views on literacy promotion, the establishment of schools, teacher training, the need for Kazakh-language textbooks, and the education of girls. The issues raised on its pages remain relevant even today. *Conclusion.* By revealing the historical role of *Birlik Tuy* in the field of education, the study shows its ideological unity with the Alash movement. The educational issues raised in the newspaper highlight the formation of the views and positions of Kazakh intellectuals of the time.

Keywords: Birlik Tui, educational movement, Kazakh press, teacher training, education system, school establishment, educational materials, enlightenment

Acknowledgements. The article was prepared within the framework of the Science Committee of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan under Program-Targeted Funding (PTF) “Writing an illustrated biographical encyclopedia on the history of Kazakhstan” (IRN No. BR24993173).

For citation: Turlybai B.S., Kenzhebaev G.K. The role of the newspaper "Birlik tuy" in raising educational issues at the beginning of the 20th century. // Asian Journal “Steppe Panorama”. 2025. Vol. 12. No. 6. Pp. 1762-1775. (In Kaz.). DOI: 10.51943/2710-3994_2025_12_6_1762-1775

XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ «БІРЛІК ТУЫ» ГАЗЕТІНІҢ БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІН КӨТЕРУДЕГІ РӨЛІ

Тұрлыбай Бақыт Серікқызы^{1*}, Кенжебаев Ғабит Қанезұлы²

¹ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
(25-үй, Жамбыл көш., 050010 Алматы, Қазақстан Республикасы)

PhD докторант

*Автор-корреспондент

<https://orcid.org/0009-0008-7782-0791>. E-mail: t.bakyt94@mail.ru

² Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
(25-үй, Жамбыл көш., 050010 Алматы, Қазақстан Республикасы)

Тарих ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі, Тарих және құқық факультетінің деканы
<https://orcid.org/0000-0001-5341-5603>. E-mail: kgabit62@mail.ru

© Ш.Ш. Уәлиханов атындағы ТЭИ, 2025

© Тұрлыбай Б.С., Кенжебаев Ғ.К., 2025

Аңдатпа. *Kipicne.* «Бірлік туының» оқу-ағарту мәселелерін көтеруі – қазақ қоғамының мәдени жаңаруы, ұлттық мектеп жүйесінің қалыптасуы және Алаш қозғалысының идеялық бағытын ұғу үшін ерекше әсерлі. Бүгінгі күні бұл жарияланымды зерттеу XX ғасыр басындағы білім беру саясатының даму логикасын, ұлттық зиялылардың ағартушылық жоспарын және сол кездегі қоғамдық-саяси өзгерістердің жұртқа әсерін тереңірек ашуға мүмкіндік береді. Сондықтан «Бірлік туы» газетінің оқу-ағарту әрекетіндегі рөлі мен ықпалын талдау қазіргі тарих ғылымы үшін маңызды мәселе болып табылады. XX ғасырдың басындағы қазақ қоғамындағы оқу-ағарту қозғалысының ерекшеліктері мен даму бағыттары, сондай-ақ осы үдерісте «Бірлік туы» газетінің ағартушылық рөлі жан-жақты қарастырылады. Алдымен тарихи кезеңнің ерекшеліктері сипатталып, ағартушылықтың ұлттық жаңғырудағы орны мен баспасөздің ықпалы талданады. *Зерттеудің мақсаты мен міндеттері:* 1917–1918 жылдары жарық көрген «Бірлік туы» газетінің оқу-ағарту тақырыбындағы жарияланымдарын талдау арқылы қазақ зиялыларының халықты білімге тартудағы көзқарасы мен ұстанымдарын анықтау. Міндеттері: Газеттің шығу тарихы мен миссиясын сипаттау; Оқу, мектеп, мұғалім, оқулық, қыз балалардың білімі мәселелерін зерттеу; Алаш идеясы мен ағартушылық қозғалыс арасындағы байланысты көрсету; Газет көтерген мәселелердің тарихи және әлеуметтік маңызын айқындау. *Нәтижелер.* «Бірлік туы» газеті тек саяси немесе мәдени басылым емес, ең алдымен ағартушылық сипаттағы платформа болды. Онда қазақ қоғамын сауаттылыққа, мектеп ашуға, мұғалім даярлауға, қазақша оқулықтардың қажеттілігіне, қыз балалардың білім алуына қатысты жүйелі әрі мақсатты көзқарастар ұсынылды. Газет беттерінде көтерілген мәселелер бүгінгі күні де өзектілігін жойған жоқ. *Қорытынды.* «Бірлік туы» газетінің оқу-ағарту ісіндегі тарихи рөлін ашып көрсете отырып, оның Алаш қозғалысымен біртұтас идеялық байланыста болғанын газет беттеріндегі ақпараттар ашып көрсетеді. Басылым

беттерінде көтерілген оқу-ағарту мәселелері арқылы қазақ зиялыларының ұстанымдары мен көзқарастары қалыптасты.

Түйін сөздер: Бірлік туы, оқу-ағарту қозғалысы, қазақ баспасөзі, мұғалім даярлау, білім жүйесі, мектеп ашу, оқу құралдары, ағартушылық

Алғыс. Мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің «Қазақстан тарихы бойынша иллюстрацияланған өмірбаяндық энциклопедия жазу» атты бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру (тіркеу нөмірі: BR24993173) аясында дайындалды.

Дәйексөз үшін: Тұрлыбай Б.С., Кенжебаев Ғ.К. XX ғасыр басындағы «Бірлік туы» газетінің білім беру мәселелерін көтерудегі рөлі // Asian Journal “Steppe Panorama”. 2025. Т. 12. № 6. 1762-1775 бб. (Қаз.). DOI: 10.51943/2710-3994_2025_12_6_1762-1775

РОЛЬ ГАЗЕТЫ «БІРЛІК ТУЫ» В ПОДНЯТИИ ПРОБЛЕМ ОБРАЗОВАНИЯ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Турлыбай Бакыт Сериковна^{1}, Кенжебаев Габит Капезович²*

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая

(д. 25, ул. Жамбыла, 050010 Алматы, Республика Казахстан)

PhD докторант

*Автор-корреспондент

<https://orcid.org/0009-0008-7782-0791>. E-mail: t.bakyt94@mail.ru

²Казахский национальный педагогический университет имени Абая

(д. 25, ул. Жамбыла, 050010 Алматы, Республика Казахстан)

д.и.н., Академик НАН РК, Декан факультета истории и права КазНПУ имени Абая

<https://orcid.org/0000-0001-5341-5603>. E-mail: kgabit62@mail.ru

© ИИЭ имени Ч.Ч. Валиханова, 2025

© Турлыбай Б.С., Кенжебаев Ғ.К., 2025

Аннотация. *Введение.* Освещение учебно-просветительских вопросов на её страницах имеет особое значение для понимания процессов культурной модернизации казахского общества, становления национальной школьной системы и идейных ориентиров движения «Алаш». Современное изучение материалов газеты «*Бірлік туы*» позволяет глубже раскрыть логику развития образовательной политики начала XX века, просветительские замыслы национальной интеллигенции и влияние общественно-политических перемен того времени на общественное сознание. Поэтому анализ роли и влияния газеты «*Бірлік туы*» в сфере просвещения является актуальной задачей исторической науки. В исследовании всесторонне рассмотрены особенности и направления развития просветительского движения в казахском обществе начала XX века, а также просветительская функция данного издания. Вначале характеризуются особенности соответствующего исторического периода, далее анализируется значение просвещения в национальном обновлении и роль печати в этом процессе. *Цель и задачи исследования.* Целью работы является определение взглядов и позиций казахской интеллигенции в привлечении населения к образованию на основе анализа публикаций учебно-просветительской тематики в газете «*Бірлік туы*», вышедших в 1917–1918 гг. Задачи исследования включают: характеристику истории издания и его миссии; изучение вопросов обучения, школьного дела, подготовки учителей, разработки учебников, образования девочек; выявление взаимосвязи между идеями движения «Алаш» и просветительским движением; определение исторического и социального значения проблем, поднимавшихся газетой. *Результаты.* Газета «*Бірлік туы*» являлась не только политическим или культурным изданием, но прежде всего — просветительской платформой. На её страницах систематически и целенаправленно рассматривались вопросы повышения грамотности населения, открытия школ, подготовки педагогических кадров, необходимости создания

учебников на казахском языке, а также получения образования девочками. Актуальность обсуждаемых газетой проблем сохраняется и в настоящее время. *Выводы.* Анализ исторической роли газеты «Бірлік туы» в развитии просвещения позволяет выявить её органическую идеологическую связь с движением «Алаш», что подтверждается опубликованными материалами. Через поднятые газетой вопросы образования сформировались позиции и взгляды казахской интеллигенции.

Ключевые слова: Бирлик туы, просветительское движение, казахская пресса, подготовка учителей, система образования, открытие школ, учебные пособия, просветительство

Благодарность. Статья подготовлена в рамках реализации проекта ИРН BR24993173 «Написание иллюстрированной биографической энциклопедии по истории Казахстана» ПЦФ Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан.

Для цитирования: Турлыбай Б.С., Кенжебаев Г.К. Роль газеты «Бірлік туы» в поднятии проблем образования в начале XX века. // Asian Journal “Steppe Panorama”. 2025. Т. 12. № 6. С. 1762-1775. (На Каз.). DOI: 10.51943/2710-3994_2025_12_6_1762-1775

Кіріспе

1917–1918 жж. «Бірлік туы» газеті қазақ қоғамының саяси оянуы мен ұлттық жаңғыру дәуірінде елеулі қызмет атқарған жарияланымдардың бірі болып есептеледі. Осы уақытта қазақ зиялылары оқу-ағарту ісін ұлттың болашағын анықтайтын негізгі құрал деп біліп, білім саласын ұлттық арқауға құруға талпынды. Газет бұл ойлардың жұртшылық арасында кең тарауына, ағартушылық бағыттың маңызды қалыптасуына және халықтың білімге деген көзқарасының ауысуына айтарлықтай ықпал етті. XX ғасырдың басы қазақ халқы үшін ұлттық сананың жаңғыруымен, азаттық үшін күреспен, сондай-ақ халықтық ағарту қозғалысының күшеюімен сипатталатын маңызды кезеңнің бірі болды. Бұл уақытта қазақ зиялылары оқу-ағарту мен ағартушылықты қоғамды алға бастырудың басты құралы ретінде таныды. Ең ықпалды ағартушылық құралдарының бірі – Қазақ баспасөзі болып саналды. Олардың ішіне «Қазақ» газеті, «Айқап» журналы, «Сарыарқа», «Еңбекші қазақ» сияқты мерзімді баспасөз беттерін жатқызуға болады. Бірнеше ай қызмет атқарған «Бірлік Туы» газеті де оқу-ағарту салаларына байланысты бірнеше мәселелерді көтеріп кетті.

Осы бағытта «Бірлік туы» (1917–1918 жж.) газеті ерекше орын алады (Бекхожин, 1964). Газет өзінің қысқа уақытында халықты білімге шақырып, ұлттық рухты ояту, қоғамдық сананы жаңарту, әлеуметтік әділеттілік пен мәдени дамуға үндеді.

Қазіргі таңда қазақ қоғамының тарихи тәжірибесін, оның ішінде ағартушылық қозғалысын зерттеу – аса маңызды. Себебі ұлттық білім жүйесінің қалыптасуында Алаш зиялыларының еңбегі мен қазақ баспасөзінің орны ерекше.

«Бірлік туы» газетінің беттерінде халықты білімге, оқу-ағартуға шақырған мақалалар сол дәуірдің қоғамдық ой-сана деңгейін көрсетеді. Бұл басылым арқылы қазақ халқының әлеуметтік, мәдени, саяси мәселелері талқыланып, халықтың көзін ашуға бағытталған идеялар кеңінен насихатталды.

Зерттеу жұмысының өзектілігі — қазіргі білім беру мен ұлттық рухани жаңғыру үдерістерін тарихи сабақтастық арқылы терең түсіну қажеттілігінде. сол мақсатқа қызмет ете отырып, «Бірлік туы» газетінің ағартушылықтағы орнын жаңаша пайымдауға мүмкіндік береді.

Материалдар мен әдіс-тәсілдер

XX ғасыр басындағы қазақ баспасөздері «Қазақ», «Сарыарқа», «Алаш» және қазақ қоғамындағы ағартушылық қозғалысты зерттеген отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектері құрады. Газет материалдары ҚР Ұлттық кітапханасының қорлары мен цифрлық дерек платформалары арқылы қарастырылды. «Бірлік туы» газетінің қазіргі таңда бар-жоғы төрт данасы ғана белгілі деп есептеледі. Зерттеушілердің пайымдауынша, басылымның Санкт-Петербург, Мәскеу және Ташкент қалаларында сақталған нұсқаларының тағдыры

белгісіз болып отыр: олар толық жоғалды ма, жеке архивтерде ме, әлде мұрағаттық қорларда тіркелмей қалған ба - нақты дерек жоқ. Ал төртінші данасы Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік мұражайында сақталғаны анық. Дегенмен, бұл сақталған нұсқаның өзі толық емес. Газет жинағында алғашқы бес нөмердің табылмауы басылымның бастапқы кезеңін зерттеуді қиындатады. Мұражайдағы толыққанды жинақ алтыншы нөмірден басталады, сондықтан алғашқы сандардағы мақалалар, авторлық құрам, көтерілген тақырыптар жөніндегі тек жанама мәліметтерге ғана сүйенуге тура келеді. Осы себепті «Бірлік туы» газетінің толық корпусын қалпына келтіру – қазақ баспасөзі тарихын зерттеудегі өзекті мәселелердің бірі болып қала береді. «Бірлік туы» газетінде жарық көрген оқу-ағарту мәселелеріне арналған мақалалар XX ғасырдың басындағы қазақ қоғамының білім беру саласындағы нақты жағдайын жан-жақты сипаттайды. Басылым беттерінде халыққа білім беру ісін жолға қою, жаңа мектептер ашу, мұғалім кадрларын даярлау, оқулықтар мен оқу құралдарын шығару, қазақ балаларының білімге қолжетімділігін арттыру, ауылдық мектептердің материалдық-техникалық ахуалын жақсарту сияқты өзекті мәселелер тұрақты түрде көтеріліп отырды. Газет авторлары оқу-ағарту ісін ұлттың дамуындағы шешуші фактор деп бағалап, білім беру жүйесіндегі кемшіліктерді ашық көрсетіп қана қоймай, оларды шешудің жолдарын да ұсынды. Осы тұрғыдан алғанда «Бірлік туы» қазақ қоғамында ағартушылық идеялардың қалыптасуы мен таралуына ықпал еткен маңызды басылымдардың бірі болды.

Зерттеуде бірқатар классикалық тарихи әдістер қолданылды. Тарихи-генетикалық әдіс «Бірлік туы» газетінің пайда болу алғышарттарын, оның құрылымдық ерекшеліктерін және ағартушылық бағытының қалыптасу динамикасын анықтауға мүмкіндік берді. Газет материалдарын мазмұндық тұрғыдан жүйелеу үшін талдау әдісі пайдаланылып, онда оқу-ағарту мәселелеріне арналған мақалалардың тақырыптық жіктелуі, негізгі идеялары мен авторлық ұстанымдары айқындалды. Сонымен қатар, «Бірлік туы» жарияланымдарын сол кезеңдегі басқа қазақ басылымдарымен салыстыру мақсатында тарихи-салыстырмалы әдіс қолданылып, олардың арасындағы идеялық сабақтастық пен бағыттағы ортақ тенденциялар талданды. Газет мәтіндерінің деректік шынайылығын, авторлық сипатын және жарияланымдардың жалпы деңгейін бағалау үшін деректанулық талдау жүргізілді. Зерттеу нысанын күрделі қоғамдық-саяси үдерістермен бірлікте қарастыру мақсатында жүйелік әдіс қолданылып, «Бірлік туының» оқу-ағарту саласындағы қызметі Алаш қозғалысының жалпы стратегиясымен және қазақ қоғамындағы әлеуметтік өзгерістермен байланыста сараланды. 1917–1918 жылдары жарық көрген «Бірлік туы» газеті қазақ қоғамындағы саяси және ағартушылық үдерістерді көрсететін құнды дерек көзі болып табылады. Газет материалдары мектеп ашу, мұғалім даярлау, ұлттық оқулықтарды шығару, әйелдер білімін көтеру сияқты мәселелерді қамти отырып, Алаш қайраткерлерінің білім беру саласындағы көзқарасын айқын көрсетті. Жарияланымдардың мазмұны ресми құжаттарға, мұғалімдер съездерінің материалдарына және жергілікті оқу бөлімдерінің мәліметтеріне негізделгендіктен, деректік сенімділігі жоғары. Авторлық мақалаларда М. Дулатов, Х. Досмұхамедов және Ж. Досмұхамедовтер сияқты қайраткерлердің ұстанымдары айқын аңғарылады. Газет деректері сол кезеңдегі қоғамдық пікірді, қазақ қоғамының оқу-ағарту қажеттілігін және ұлттық жаңғыру идеясының қалыптасуын көрсетуімен ерекшеленеді. Сондықтан «Бірлік туы» ағартушылық қозғалысты зерттеуде маңызды әрі мазмұнды дереккөз болып табылады. Сонымен қатар, сол кезеңдегі қазақ баспасөзінің басқа да маңызды басылымдарының бірі «Қазақ» газеті материалдары кеңінен пайдаланылды.

Талқылау

XX ғасырдың басында Қазақ өлкесіндегі саяси ахуал, қазақ ауылы мен халқының өмір, оқу-ағарту мәселелері мен тұрмыс-тіршілігін зерттеу барысында сол жылдары жарық көрген қазақ мерзімді басылымдарының маңызы ерекше болды. Солардың бірі – «Бірлік туы» газеті. Ол 1917 жылғы 24 маусымнан 1918 жылдың сәуір айына дейін Ташкент қаласында шығып тұрды (Субханбердина, 1998: 556). Он айлық қысқа мерзім ішінде газет қазақ халқының үміті

мен арман-мұратын, басына түскен қиыншылықтарын жариялап қана қоймай, халықтың саяси ой-өрісін кеңейтуге, мектеп мәселесін көтеруге және балалардың сауатын ашу ісін дамытуды қолдауға ықпал етті. Бұл жарияланымдар сол кезеңдегі білім беру саясатының бағыттарын, қоғамның тұрмыс-тіршілігімен байланысты қиындықтарды және ағартушылық қозғалыстың мақсаттарын көрсететін маңызды дерек көзі болып табылады. Газетте Қайретдин Болғанбаев, Сұлтанбек Қожанов сынды қазақ зиялыларының мақалалары үздіксіз жарияланып отырды. Олардың еңбектерінде ұлттық мектеп жүйесін қалыптастыру, оқу бағдарламаларын қазақы болмысқа бейімдеу, мұғалімдердің кәсіби деңгейін арттыру сияқты мәселелер көтерілген. Бұл авторлар ағартушылық бағыттың идеологтары ретінде білім алудың ұлттық сана мен қоғамдық дамуға әсерін жан-жақты талдады. Басылымның шығарушысы Мұстафа Шоқайдың ұлы болғаны газет бағытының мазмұнына әсер еткен маңызды факторлардың бірі. Шоқай әулетінің саяси көзқарасы мен ұлт тәуелсіздігіне деген ұмтылысы газеттің беталысынан, редакциялық саясатынан байқалады. Газеттің аптасына бір рет шығуы оның тұрақты ақпарат көзі ретіндегі рөлін күшейтті. Басылымның жылдық бағасы – 5 сом, жарты жылдық жазылымы – 3 сом, үш айлық бағасы – 1 сом 70 тиын болуы оның сол кездегі әлеуметтік қолжетімділігін көрсетеді. Бұл мәліметтер газетке деген сұраныстың қандай аудитория арасында жоғары болғанын айқындауға мүмкіндік береді. Берілген деректер бойынша газет жай ғана талқыланып қоймайды, керісінше зерттеу құралы, деректік база ретінде нақты пайдаланылады. Газет материалдары қазақ қоғамындағы ағартушылық қозғалыстың мазмұнын ашу, білім беру жүйесіндегі үрдістерді анықтау және ұлттық баспасөздің рөлін бағалау үшін негізгі дереккөз болып саналады. Жалпы алғанда, «Бірлік туы» газетінің материалдары қазақ қоғамының оқу-ағарту саласындағы қажеттілік, сұраныс және қиындықтарды толық сипаттайды. Сонымен қатар, ол Алаш қайраткерлерінің ағартушылық идеяларын талдауда таптырмас тарихи дерек көзі болып табылады.

«Қазақ газетінің 1917 жылғы шілденің 17-сіндегі 236-нөмерінде мынадай дерек келтірілген: «Бірлік туы» атты қазақ газетінің 1-іншісі һәм 2-ші нөмірлері басқармамызға келді. Баспасөздің ең керек уақытында көтерілген «Бірлік туына» құтты болсын айтамыз. «Бірлік туы» алаш арасына жала жапқан марқұм «Алаш» газетіндей болмай, қазақ-қырғыздың шын қызметкері, шын жолбасшысы болсын». Бұл жолдардан «Қазақ» газетінің жаңа шыққан «Бірлік туын» құптап, оның ұлт мүддесіне қызмет етуіне үміт артқанын байқауға болады.

Газет негізінен Түркістан аймағының, атап айтқанда Сырдария мен Жетісу облыстарының қоғамдық-саяси ахуалы, әлеуметтік-экономикалық жағдайы мен халықтың тұрмыс-қарекеті жөнінде құнды деректер берді. Сонымен қатар «Бірлік туы» Түркістан аймағы тұрғындарын тұтас Қазақ өлкесінің жағдайынан хабардар етіп отырды. Газет бетінде жалпы қазаққа қатысты мәселелер бойынша «Қазақ» газетінің кейбір басылымдары да жарияланып отырған. «Бірлік туы» газетінің өмірге келуін алғаш болып елге хабар еткен де осы «Қазақ» газеті еді: «Бірлік туы» атты қазақ газетінің 1-ші және 2-ші нөмірлері басқармаға келіп түсті. Газеттің шығарушысы-Мұстафа Шоқай (Субханбердина, 1998: 446). «Бірлік туы» газеті (1917–1918) Түркістан аймағының қоғамдық-саяси ахуалы, әлеуметтік-экономикалық жағдайы және халық тұрмысы туралы құнды деректер ұсынған ұлттық басылым болды. Газет тек Сырдария мен Жетісу өңірлерін ғана емес, бүкіл қазақ өлкесін ақпараттандырып, жалпыұлттық коммуникациялық кеңістіктің қалыптасуына ықпал етті.

Басылым «Қазақ» газетімен идеялық сабақтастықта жұмыс істеді: «Бірлік туының» жарық көруін алғаш хабарлаған да осы «Қазақ» газеті. Мұнда көрсетілген мәліметтер (аптасына бір рет шығуы, бағасы, шығарушысы – Мұстафа Шоқай баласы) газеттің таралым ерекшелігін және ұлттық баспасөздің материалдық негізін түсінуге мүмкіндік береді.

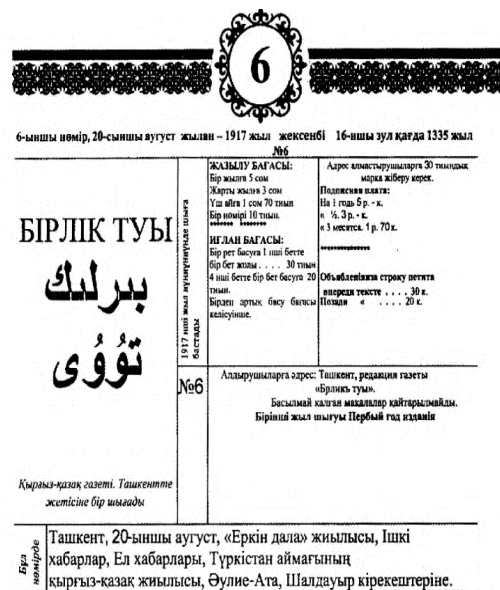
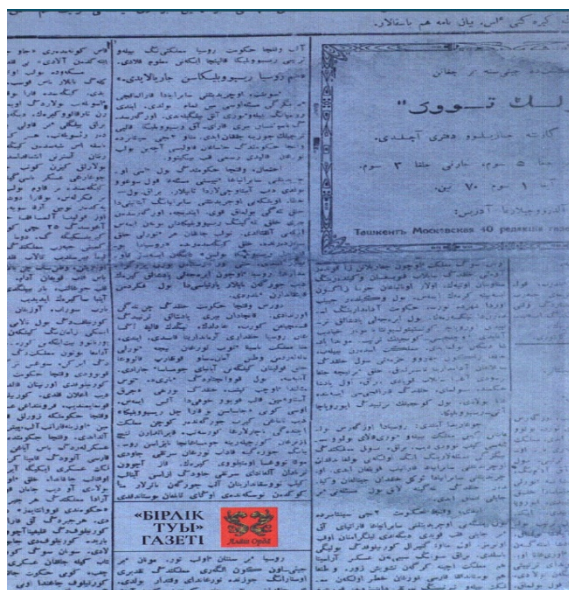
Газетте оқу-ағарту, мектеп ашу, мұғалім даярлау, қазақ балаларын оқыту, ауыл мектептерінің жағдайы сияқты мәселелер тұрақты көтерілді. Қайретдин Болғанбаев, Сұлтанбек Қожанов сияқты қазақ зиялыларының мақалалары ұлттық білім беру жүйесін қалыптастыруға зор үлес қосты.

«Бірлік туы» – Түркістандағы ұлт-азаттық қозғалыстың ақпараттық мінбері әрі ағартушылық идеяларды таратуда маңызды рөл атқарған басылым. Оның материалдары қазақ

қоғамының саяси санасының оянуы мен білім беру қозғалысының дамуын зерттеуде маңызды дереккөз болып табылады.

Қазақтың көрнекті азаматтары мен зиялылары – Мұстафа Шоқай, Қайретдин Болғанбаев, Сұлтанбек Қожанов редакторлық еткен «Бірлік туы» газеті тек Түркістан қазақтары арасында ғана емес, сондай-ақ қырғыз, өзбек, татар сияқты басқа түркі халықтары арасында да кең тараған

Газеттің дербес ұйым ретінде тіркелген жеке құрылтайшысы туралы нақты құжат сақталмаған. Бірақ «Бірлік туы» газетін шығаруға ұйғарған кісі учитель Садық мырза Өтегенов туралы да мәліметтер таралған. Зерттеушілердің басым бөлігі оның ұлттық-демократиялық бағыттағы Түркістан қазақ зиялыларының бастамасымен, бірақ Мұстафа Шоқайдың жетекшілігімен ашылғанын көрсетеді. 1917 жылы «Бірлік туы» газетінде жарық көрген жарияланымдар сол кездегі уақытша үкімет пен жаңа билікке келген кеңес өкіметінің саясаты, қазақ халқының күнделікті өмірі мен тұрмысы, қоғамдық-саяси жағдайы және қазақ зиялыларының қызметі туралы құнды деректерді қамтыған. Басылымда Түркістан аймағының саяси-әлеуметтік өміріндегі өзекті мәселелер мен оқу-ағарту ісі кеңінен қамтылды. Онда жер мәселесі, халықтың уақытша үкіметке артқан сенімі мен үміті, жергілікті басқару, халықтың ауыр тұрмысы, астық тапшылығы, ашаршылық қаупі және оның алдын алу шаралары, сондай-ақ Түркістан мұсылмандарының съездері сияқты тақырыптар туралы құнды материалдар жарық көрген. Газетте ішінара Әлихан Бөкейханов, Ахмет Байтұрсынов, Міржақып Дулатов, Ахмет Бірімжановтардың «Қазақ» газетіндегі жарияланымдары да беріліп отырған (Атабаев, 2000: 358).

1-сурет (Мырзағали, 2023: 436)

Дихан Қамзабекұлының «Ана тіліне» арналған алғысөзінде келтірілген мына жолдардан «Бірлік туы» газетінің Алаш идеясын жалғастырушы басылым екенін байқауға болады: «Ол – 1917–1918 жылдары аумалы-төкпелі кезеңде ұлттық және түркішілдік бағытынан таймаған қазақтың бірегей газеті. Газет жалпы түркі әлеміндегі ірі тұлға Мұстафа Шоқай бастаған қазақ зиялыларының елді бірлікке шақырған үнін жеткізген. «Қазақ» газетін большевиктер күштеп жапқан кезде, бұл басылым өз жалауын жақтырмай іліп, өз байрағының жанына қадаған болатын» (Атабаев, 1998: 192).

Зерттеу нәтижелері

«Бірлік туы» туралы алғашқы деректерді сол кезеңнің басқа басылымдарынан да кездестіруге болады. Мысалы, газет жарық көрерден жиырма күн бұрын Алаш қайраткері және публицист Уәлихан Ғұмарұлы былай деп хабар таратқан: «Ташкенттегі «Ықтият» союзын ашқан жастар «Бірлік туы» деген серіктік тағы ашып отыр. Мақсаттары – осы серіктік ақшасы атынан «Бірлік туы» деген бір газет шығару. Серіктіктің ағзалық хақы – 10 сом, ал газет жылдық хақы – 5 сом. Газетті әзірге ұстаз Садық Өтегенов ұйғарды (Раджапов, Байдильдина, 2021: 137).

«Бірлік туы» газетінің бетінде Түркістан аймағындағы саяси жағдай, жер және су мәселесі, оқу-ағарту, азық-түлік, земство, сот, дін, әйел құқығы, ұлт қазынасы және баспасөз мәселелері жан-жақты қамтылды. Сонымен қатар, Түркістан мұсылмандарының құрылтайлары, Жетісу оқиғалары, Ташкент бүлігі, Түркістандағы ашаршылық, Құрылтай жиылысы, Екінші жалпықазақ съезі, Сырдария қазақтарының съезі, Қоқан қырғыны сияқты маңызды оқиғалар кеңінен көрсетілді.

«Бірлік туы» газеті өзбек тіліндегі «Ел байрағы» басыламымен бірге, 1917 жылғы 26 қарашада Қоқан қаласында басталған Бүкіл Түркістан мұсылмандарының IV съезі жариялаған Түркістан мұхтариятының ресми баспасөз органы болып белгіленді. Газет «Жасасын автономиялы Түркістан!» «Жасасын Алаш автономиясы!» деген ұрандарды қатарластыра жариялады. Бұл дегеніміз газет тұтастай Алаш идеясын жақтауы, ал олардың негізгі мақсаттарының бірі – халықтың білім алуы, көзін ашуы (Әбдіразақова, 2014).

«Бірлік туы» газетінің жарияланымдары Алаш және Түркістан идеяларын берік ұстанған басылым ретінде өзінің қайсар рухын көрсетті. Мысалы, 1917 жылдың 2-5 тамызы аралығында өткен жалпы жиылысқа арналған «Түркістан аймағы қазақ-қырғыздарының жалпы жиылысы» деген тақырыпта назар аудартатын жарияланым шығарды (Қамзабекұлы, 2023). Бұл кездегі жалпы жиылысқа Сырдария, Ферғана, Жетісу облыстарынан дауысты 84 адам, төраға ретінде Сейітжаппар Аспандияров, Мұхамеджан Тынышбаевтар қатынаскан. Жиылыс жұмысы барысында Түркістан өңірі қазақ-қырғыздарының өзекті мәселелері мемлекет формасы, жер-су, переселендер (қоныс аударушы орыс шаруалары), земство, мектеп, сот, дін, баспасөз, жер комитеттері, әйел мәселесі, ұлт қазынасы т.б. қаралып, әр мәселе бойынша қаулылар қабылданады. Қаралған мәселелер жалпы қазаққа тән және 1917 жылдың 21-28 шілдесі аралығында өткен I Бүкілқазақ съезімен үндесіп жатыр.

Аталмыш жиылыста күн тәртібіне қойылып, қаулы қабылданған өткір тақырыптың бірі – білім беру мәселесі. Қаулының «Мектеп мәселесі» аталған жетінші бөліміне сәйкес білім алу міндетті деп табылып, бастауыш мектепте ана тілінде білім алу, оқу құралдарының «Қазақ» газетінің емлесімен жазылуы, орыс-түзем мектептерінің орнына ұлт мектептерінің орналасуы сияқты мәселелер қозғалады. Бұны да «Бірлік туы» газеті баса назарға алып, жазып шықты.

7-бөлімде «Мектеп мәселесі» бойынша алты талап белгіленді:

1. Жалпы және міндетті оқыту – аса қажет іс болып саналады.
2. Бастауыш мектепте балаларды ана тілінде оқыту қамтамасыз етілсін.
3. Оқу құралдары мен басқа материалдар «Қазақ» газетінің емлесі бойынша жазылсын.
4. Русско-түземный мектептерінің барлығы тоқтатылып, орнына ұлттық мектептер ашылсын.

5. Орыс балаларымен бірге оқитын мектептерде қазақ-қарғыз балаларға қазақ тілі және мұсылман діні үйретілсін.

6. Қазақтардың ашқан баспаларында шығарылатын кітаптардың қазақ балалары үшін пайдалануын қадағалау үшін комиссия құрылсын.

Жиналған мәліметтер ұлыс мәжілістеріне тапсырылып, олардың тоқтаусыз земство арқылы қаржылай қолдау күтіп тұрмай, жаңа стипендиялар ашылсын.

«Түркістан мұсылмандарының екінші жалпы жиылысы» деген тақырыпта 1917 жылдың тоғызыншы санында 11 мәселе қарастырылатыны. Соның ішінде төртінші орынға «Түркістан мұсылмандарының оқу оқыту һәм мәдени істері» деп халықты оқыту мәселесін де көтере жазды.

«Бірлік туының» ұйымдастырушылары мен жанашырлары қазақтың проблемаларының басты себебінің бірі – сауатсыздық пен надандықта деп таныды. Олар «...халықтың ілімді болып, өзінің кім екенін һәм өзін бағушы патша мен төрелердің кімдер екенін анық түсінуі қажет. Халықтың түсінуі ондай уақытта онан өте қиын іс. Өйткені ол тәртіптің сүйенген күші надандық, қорыққан жауы ғылым болғандықтан ол қолынан келгенше халыққа ғылым нұрын түсірмеу жағына күш қылады», - деп халқын ілім-білім мен ғылымға үндеумен болды. Мәселе басылымның бірнеше сандарында көтерілді. Соның бірі «Келдин» бүркеме атымен жазылған «Бірлік туының» алғашқы ұйымдастырушыларының бірі Қайретдин Болғанбаевтың «Бірлік туының» 8 қыркүйектегі 8-ші нөмірінде жарық көрген «Ең керекті іс» мақаласы (Елкей, 2025: 131-138). Автор халқын бұрынғы патша заманындағы надандық, ілімсіздікпен қош айтысып, жаңа үкімет тұсындағы мүмкіндіктерді пайдалануға шақырады: «Енді өткен іске өкініш жоқ. Бірақ мұнан бұлай да саңлаусыз салтқа қарап жалпы жұрттың түсіп жатқан жолына түспей, келешектегі үмітімізге, ұлтшылық денімізге қызмет етерлік білім жемісінен мақұрым отырсақ үлкен ұят; ұлтымызға зор таңба; кетпес өкініш болар. Қай жұртты болса да ұлтшылық, құдайшылық жолына жеткізіп тәркі еттіретін: даңқ, аброй, атақ беріп бақыт жолына түсіретін негізді жолдың ілім екені шексіз. Соның үшін бізге де басқалармен қатар тең болып жасауды үміт етіп қызыл қарын жас баланың, кейінгі нәсіптің қамын ойлап сол оқу мезгілінде оқу жасындағы балаларды сабақтан қалдырмасқа тырысу, һәм оның үшін һәр жерден мектеп ашып іске кірісу ғана керек...».

Қайретдин Болғанбаевтың тағы бір мақаласы газеттің тоғызыншы санында жарық көрген «Мұғалім және шәкірттер ескерсін» атты мақаласы (Болғанбаев, 2005). Автор баланың бастауыш білімді ана тілінде алуы керектігін айтады: «Орынборда өткен жалпы қазақ съезі бұл жайтты ескеріп, бастауыш білім беру қазақтың ана тілінде жүргізілсін және қазақ емлесі қолданылсын деген шешім қабылдады. Бұл – біздің орындауға тиісті міндетіміз. Себебі мұғалім оқыту әдістерін жақсы меңгеріп, балалар пайдаланатын оқу құралдары олардың өз тілінде әрі төл жазуымен жазылған болса, оқу үдерісі әлдеқайда тиімді әрі тез алға басады. Жалпы сол бір күрделі тарихи кезеңдегі зиялыларымыздың мақсатының бірі – қазақ балаларының ілім-білімді меңгеруі, ана тілінде білім алу мүмкіндігіне ие болуы еді. Қайретдин Болғанбаев та «оқу өнерінен» кенжелеп қалған халқын жарлы-жақыбайлының күнін артта қалдырып, бұдан әрі бұған төзбеуге шақырады. Ол «...Біз – оқу-ағарту мен ғылым жолында ұзақ уақыт бойы артта қалып, өз ішімізден жеткілікті педагог дайындай алмаған жұпыны халықпыз. Сол себепті ең алдыңғы міндет – бастауыш оқу орындарының санын көбейтіп, балаларға сапалы тәрбие мен білім бере алатын мамандарды өз ортамыздан даярлау және қалыптастыру болып табылады...», - деп Түркістан аймағында «мұғалімдер курсы» ұйымдастыру керектігін, ниет білдірушілер болса, Ташкенттегі «Бірлік туы» азаматтарының жол көрсетуге дайын екендігін айта кетеді.

«Бірлік туы» газетінде көтерілген маңызды әлеуметтік мәселелердің бірі – қазақ қыздарының білім алуы. Бұл тақырыпқа да енжар қарамаған Хайретдин Болғанбаевтың мақаласы ерекше орын алады. Болғанбаев қазақ қоғамында қыз баланың оқуын тоқтатуға болмайтынын, олардың білім алуы ұлттың болашағына тікелей әсер ететінін ерекше атап өтті.

Болғанбаев 1918 жылы жарық көрген мақаласында: «Қыз тәрбиесі – ұлт тәрбиесі» деп, қазақ қоғамындағы гендерлік теңдік мәселесін батыл көтерді (Батырбеков, 2010: 56-60). Бұл кезеңде қыз балалардың оқуы туралы ашық айту – өте өзекті әрі революциялық ой болатын.

Халықты сауаттандыру, ана тіліндегі бар оқу құралдарының барынша қолданылуын қамтамасыз ету, олардың санын көбейту, қазақ тіліндегі ауыз әдебиетінің үлгілі ертегі, мақал-мәтел, жаңылтпаш, өлең-жұмбақтарын жинау, мұқтаж оқушыларға жәрдем беру, мектепке келген балаларды кітап, сия, қарындаш, дәптермен тегін қамтамасыз етуді жолға қою сияқты өзекті мәселелер басылым беттерінде жиі жарияланып тұрды.

Газетте қазақ тілінде оқулықтардың тапшылығы туралы мәселе ерекше жиі көтерілді. Қазақша оқулықтардың болмауы – қазақ балаларының ана тілінде білім алуына кедергі болды. Ахмет Байтұрсынұлы бастаған Алаш зиялыларының оқу құралдарын жазуға белсене кірісуі – осы мәселенің өзектілігін көрсетеді.

1917 жылдардағы халықтың ауыр жағдайын айтқан «Қыр шаруасын ескерту» деген Ахмед Жанталиннің «Бірлік Туы» газетінің 1917 жылғы № 14 санындағы мақалада азық-түлік бағасын салысыра жазып кетеді (Жанталин, 1917). Соның өзінде: «Қазаққа қажет негізгі тұтыну тауарлары – шай, қант, кездеме сияқты бұйымдар далада мүлде жоқтың қасы. Аз мөлшерде табылғандарының өзі бұрынғы бағамен салыстырғанда 8-18 есеге дейін қымбаттап кетті. Мәселен, бір кездері қағаздың құны 1 сом 20 тиін болса, қазір ол 10-12 сомға дейін өсті. Демек, шайдың бағасы бұрынғыдан 8-9 есе артқан. Кездеменің қымбаттауы да елге белгілі жайт. Мысал ретінде оның бағасын қарасақ: бұрын бір кезі 16-17 тиін тұрса, бүгінде 3 сомнан жоғарылап кеткен. Осылайша, сиса бұрынғы бағасынан 18 есе қымбаттап отыр...», - дей келе қағаз бен сияның қымбаттауын қоса жазып кеткен. Ол дегеніміз мектеп ашуда, оқу-білімде оқу-құралдардың маңыздылығын және білім алу ол азық алумен тең екендігін көрсете кеткен.

Жастарға арналған «Талап» ұйымының ашылуы газет бетінде жарияланды. Мұнда жастардың ұйымды ашу себебін, алдыға қойған мақсаттарын жазады. Сол мақсаттардың ішіне мектептерді оқу-құралмен қамтамасыз ету де қарастырылады. Сонымен қатар балалардың білім алуына жастар тікелей өз мойындарына алатындары да айтылады (Келдин, 1917).

«Талап» қауымының ұстанған жолы:

I. Халықты мемлекеттің сол кезеңдегі саяси өмірімен таныстырып, демократиялық бағытты қолдау және саяси мәселелерде елге бағыт-бағдар көрсету.

II. Жергілікті өзін-өзі басқару жүйесі – земствомен халықты таныстыру және оны тиімді түрде іске қосуға жәрдемдесу.

III. Құрылтай жиналысына депутаттар сайлауда жұртшылыққа дұрыс жол сілтеу.

IV. Қазақ қауымына білім мен өнерді кеңінен тарату.

- Жастар арасында газет пен журнал шығарып, қазақ тіліндегі кітаптарды халыққа жеткізу;

- Қазақ мұғалімдерін бірізді оқыту жүйесіне түсіріп, ана тіліндегі оқу құралдарын кеңінен қолдануға жағдай жасау және жетіспейтін оқу материалдарын тиісті мекемелер арқылы толықтыруға көмектесу.

V. Қазақ әдебиетінің дамуына жетекшілік ету; халықтың ауыз әдебиеті – ескі мақал-мәтелдер, ертегілер, өлең-жырлар, жаңылтпаш, тақпақ, жар-жар, шежіре секілді мұраларды жинақтау.

VI. Ел ішіндегі бүлдіргіш партияшылдықты жоюға күш салу.

VII. Кедейлерді байлардың тарапынан болатын әділетсіздіктен қорғау бағытында жұмыс жүргізу.

VIII. Әйелдер мәселесіне қатысты жалпы мұсылман және жалпы қазақ съездерінде қабылданған шешімдерді өмірге енгізу.

IX. Білімге мұқтаж оқушыларға мүмкін болған барлық жолмен көмек көрсету.

X. Театр өнерімен танысып, оны кеңінен өрістету, насихаттау.

Жоғарыда жазылған «Талап» ұйымының 10 ұстанымының төртінші және тоғызыншы ұстанымы тікелей оқу-ағарту ісімен қатысты екені байқалады.

Газеттің редакторы Сұлтанбек Қожанов өз мақалаларында қазақ балаларының сауатын ашу, олардың заман талабына сай білім алуы ұлттық жаңғырудың басты шарты екенін баса айтты. Оның пікірінше, қазақ халқының рухани көтерілуі мен әлеуметтік дамуы ең алдымен білім арқылы жүзеге асуы тиіс болатын (Тұрсұн, Исаев, 2016: 234-242).

Сұлтанбек Қожанов газет ашылғанға дейін, 1917 жылғы Қазан төңкеріске дейін Өндіжанда мұғалімдік қызметте болған. Ташкенттегі «Ихтия» қоғамдық ұйымның төрағасы. Ақпаннан қазанға дейін Сырдария облысында әртүрлі қызметтер атқарған (Аманқос, Қуатова, 2017: 47-51).

Сонымен қатар, газет беттерінде ауыл мектептерінің жетіспеушілігі, мұғалімдердің тапшылығы, мектеп бағдарламаларының заман талабына сай болмауы үнемі сыналды. Бұл мәселелердің барлығы қазақ қоғамындағы мәдени артта қалушылықтың негізгі себептері ретінде көрсетілді (Тұрсұн, 2020: 65-70).

Оны біз газет бетінде жарияланған «Мұғалім һәм шәкірттер ескерсін» деген мақаладан біле аламыз (Келдин, (Болғанбаев), 1917). Онда: «Қай халықты алып қарасақ та, өнер мен білімсіз өмір сүре алмайтыны айдан анық. Бұл ақиқатты артық дәлелдеп айтудың өзі қажет емес. Бірінші және ең басты қадам – әр жұрттың өз тілінде оқытатын бастауыш мектептері екені де даусыз ақиқат. Өйткені мұғалім оқыту жолында жүйрік болып, қолданған кітаптары балалардың ана тілінде, өз емлесінде болса, оқыту ісі жылдам ілгері баспақ.» деп жаза келе, өнер-білім алуына ұмтылған мұғалім мен оқушыларға назар аударды. Әсіресе сол уақытта оқып жүрген оқушылар «қазақ» емлесімен танысып, оқыту жолдарын дұрыс үйрену керектігін алға тартады. Себебі, оқу, оқыту, өнер-білімнен артта қалып бара жатыр, түп тамыры жеткілікті мұғалімдер жоқ болған. Сондықтан балаларға сауат ашатын ең алдымен бастауыш мектептерді көбейту керек, балаларға білім нәрімен сусындататын мұғалімдер шығару керек делінген. Онысыз халықтың көзі ашылмайтыны анық. Сол уақытта Дала уалаяты мен Түркістан уалаятына Земство берілгелі жатқандығын хабарлай отыра, тиімді пайдалану керектігі жазылды. Земство бірден ашылған соң қолына алатын істерінің бірі оқу, оқыту жағы мен мектеп ашу болады. Сол уақыттың өзі жеткілікті екендігі, соны тиімді пайдалана отырып, сол тәлімнен хабар болған, «қазақ» емлесіне жетік білетін мұғалімдер жинау керектігін хабарлайды: «Енді бұл оқыту жоқ мұғалімді һәм мұғалімдік ілімін үйренуші-оқушы болмаған мынадай бір заманда ол күнде қайдан таппақ боламыз?! Мұны мұғалім мен шәкірттеріміздің ескерулері жөн болар еді. Бұл күнде түркістанның һәр бір шаһрлерінде оқып жатқан шәкірттеріміз бар. Бұлар бұл күнге шейін сол тәлім ретінде ықыластарын бермей дін оқуларымен келеді. Бұлардың бұлай оқуларына халқы, кейінгі інілері заманша көп пайда ала алмайды. Сондықтан түркістан уалаятындағы шаһрларда оқып жатқан шәкірттер мен ел ішіндегі мұғалімдерге мұғалімдік ілімі мен таныстыратын аз уақыттық бір «мұғалімдер курсы» керек-ақ. Тісі шыққан балаға шайнап берген ас болмайды дейді. Егер тәләбасы бар мұғалім, мұғалімдікке шаһадатнама алып ұлтына қызмет студі тілеушілер болса Ташкенттегі «Бірлік туы» газетінің басқармасында тұрған азаматтарымызға білдірсе. Бұлар бір жол көрсетер еді. Мүмкін болса Ташкенттен курс ашып өздері қызметінде де болар еді деп ойлаймыз. Қысқасы; бұл мәселе Түркістан облысындағы шәкірттер мен ел азаматтарының ескерерлік бір мәселесі».

Бұл мақалада мектеп ашуда, әсіресе, бастауыш мектептерін ашуда мұғалімдердің жетіспеушілігі алдыға тартады. Бірақ оның да шешімін айта кетті, «Бірлік туы» газетінің Түркістан уалаятына ғана танымал емес, сонымен қоса Дала уалаятындағы обылыстар да оқитынын ескере отырып, осы мақаланы оқыған жастар, оқырмандар, қарапайым тұлғалар «қазақ емлесін» білетін мұғалімдерді жинауды тапсырды. Осы арқылы мәлесені шеше алатынын, бұған жаппай халықтың ат салысуын сұрады.

Алыс ауылдарда мектептің жетіспеуі, сонымен қатар мектептің ашылғанын хабарлайтын газеттердің бірі – «Бірлік Туы» болды. Оған дәлел: «Ташкентке жақын «Қауыншы» деген жерде Қожамқұл ақсақалдың салдырған мектебі бар. Онда биыл сабақтар 28-ші сентябрьде басталады. Мектепте 4 бөлім: бірі мұсылманша, бірі орысша екі бөліп оқытады. Мұсылманша оқытатын мұғалім медресе Ғалияда тахсил алған Ұлыхан мырза Әміров. Орысша оқытатын мұғалім Қазандағы татар учительский семинариясында тахсил алған Фезаллах мырза Махсанов. «Қауыншы» да қазақ, сарт көп болса да жазылып оқуға кірген балалар, әзір 23-ақ. Сырттанда балалар қабыл етіледі. Балаларын бермеймін дегендер болса, 15-нші октябрьге шейін мектеп үшін сиғанша қабыл етіле береді. Сонда да ескертіп өтейін: мектепке кірген балалардың кітап, сия, қарындаш, дәптер сияқты керекті заттарын жамият хайрия береді. Олар үшін балалардан бір тиын алынбайды. Һәм бұл туралы бай, кедей деп те талғау жоқ. Енді замана жайына түсініп алаңындағы қандас, діндес бауырларына, әсіресе қазақ халқына керекті мезгілінде ашылған ақсақал мектебінің жемісті болуына тілектеспіз» (Қамзабекұлы, 2023: 436).

Бұл мақаладан байқасақ, мектеп кішкентай екенін, бірақ небір мұғалімдердің сабақ беретінін, әзірге оқушы саны аз, келіп оқуға мүмкіндік бар екенін, тіпті балалардың әлеуметтік жағдайын ескере отырып, оларды бөлмейтінін, мұнда балалар тегін оқитынын,

оқу-құралдарды өздері беретіне дейін айтылған. Газет өз кезегінде барлық мүмкіндіктерді пайдалана отырып, мейлінше білім алуға болатын ақпараттарды қарапайым халыққа жеткізіп отырғандығы анық.

Зерттеу нәтижелері XX ғасыр басындағы «Бірлік туы» газетінің қазақ қоғамындағы оқу-ағарту қозғалысын дамытуда айрықша тарихи рөл атқарғанын көрсетеді. Газет жарияланымдарын талдау арқылы төмендегі негізгі нәтижелер анықталды: «Бірлік туы» газеті ұлттық білім беру жүйесін қалыптастыру идеясын алға тартты. Газетте бастауыш мектептердің ана тілінде ашылуы, ұлттық емленің қолданылуы, қазақ балаларының өз тілінде білім алуы қажеттігі ерекше көтерілді. 1917 жылғы мақалаларда: *«Бастауыш мектептер ана тілінде оқытылсын, «қазақ емлесі» қолданылсын»* деген талаптың бірнеше рет қайталануы осы бағыттағы басты ұстанымды айқындайды. Газет қазақша оқулықтар мен оқу құралдарының тапшылығын өзекті проблема ретінде көрсетті. Мақалаларда ұлттық білім беру жүйесінің қалыптасуына басты кедергі — ана тіліндегі оқулықтардың жетіспеушілігі екені айтылып, бұл мәселені шешу үшін қазақша оқу құралдарын жазу мен тарату қажеттігі көрсетілді. Мұғалім кадрларын даярлау мәселесін көтеруі — газеттің маңызды жаңалығының бірі. «Бірлік туы» беттерінде Қайретдин Болғанбаев бастаған зиялылар Түркістан өлкесінде арнайы мұғалімдер курстарын ашу идеясын ұсынды. Бұл ұлттық педагогикалық кадрларды жүйелі даярлаудың алғашқы бастамаларының бірі болып саналады. Газет оқу-ағарту ісін тек білім беру емес, ұлттық жаңғырудың негізі ретінде қарастырды. Білім арқылы халықтың саяси санасын көтеру, демократиялық мәдениетке бейімдеу, ұлттық бірлікті нығайту — газеттің негізгі бағыттарының бірі болды. Бұл «Бірлік туының» ағартушылық қызметін саяси-рухани деңгейге көтеріп, оны ұлттық қозғалыстың маңызды идеологиялық органы етті. Білім беру мәселесін қоғамдық деңгейде ұйымдастыруға үндеу — басылымның тағы бір басты нәтижесі. Газет арқылы халыққа әр ауылда мектеп ашу, оқу жасындағы балаларды сабақтан қалдырмау, оқу құралдарын жинау, мұқтаж оқушыларды қолдау сияқты қоғамдық бастамалар ұсынылды. Бұл оқу-ағарту ісін тек мемлекеттік немесе зиялылардың міндеті емес, бүкіл халықтық іс ретінде танытты.

«Бірлік туы» газеті Түркістан өлкесіндегі білім беру саясатына ықпал етті. Газет көтерген мәселелер өңірдегі съездерде қаралып, білім беру міндеттілігі, ана тіліндегі оқыту, қазақ емлесін қолдану, ұлттық мектеп ашу туралы қаулылар қабылдануына ықпал еткен. Газеттің білім беру тақырыбындағы жарияланымдары Алаш зиялыларының стратегиялық бағытымен толық үндеседі.

Қорытынды

XX ғасырдың басы қазақ қоғамы үшін саяси серпіліс, ұлттық өзіндік сананың жаңғыруы және ағартушылық идеологиясының қалыптасуымен ерекшеленген кезең болды. Осы тарихи жағдайда «Бірлік туы» газеті Түркістан аймағындағы қазақтарды білім мен ғылымға, мәдени ілгерілеуге үндеген басты басылымдардың біріне айналды. Газет көтерген білім беру мәселелері оның ағартушылық бағыттағы мақсаттарының нақты көрінісі ретінде танылды. «Бірлік туы» беттерінде ең алдымен қазақ балаларының ана тілінде білім алуы, ауылдық мектептер ашу, бастауыш оқуды бірізді қазақ емлесімен жүргізу, қазақша оқулықтар мен оқу құралдарын шығару қажеттігі кеңінен талқыланды. Мұстафа Шоқай, Қайретдин Болғанбаев, Сұлтанбек Қожанов сияқты зиялылардың мақалаларында ағартушылықсыз ұлттың саяси, экономикалық және рухани тұрғыда алға жылжуы мүмкін еместігі атап көрсетілді. Газет тек оқу орындарын көбейтуді ғана емес, сонымен бірге қазақ мұғалімдерін даярлау мәселесін бірінші кезекке қойды. Түркістан өлкесінде арнайы мұғалімдер курстарын ашу бастамасы — білім беру ісін жүйелі дамытуға бағытталған маңызды қадам болды. Сонымен қатар, басылым халықты оқу ісіне жұмылдыру, кедей оқушыларды қолдау, оқу құралдарын қолжетімді ету, қазақтың ауыз әдебиеті мен мәдени мұрасын жинау сияқты бастамаларды насихаттады. «Бірлік туы» газеті көтерген білім беру идеялары ұлт санасын оятып қана қоймай, сол кезеңдегі жалпыұлттық модернизация үдерісінің өзегіне айналды. Ағартушылықты негізгі құндылық ретінде ұстанған басылым қазақ қоғамының мәдени-рухани жаңғыруына, ұлттық

білім жүйесінің қалыптасуына зор ықпал етті. Осылайша, «Бірлік туы» газеті – XX ғасыр басындағы қазақ зиялыларының ағартушылық мұратын кең таратқан, ұлттық білім беру жүйесінің қалыптасу тарихында ерекше орны бар басылым. Оның білім беру мәселелерін көтерудегі рөлі қазақ халқының ұлттық жаңғыру жолындағы маңызды кезеңдерінің бірі ретінде бағаланады.

Газеттің көтерген мәселелері бүгінгі күнге дейін өз маңызын жойған жоқ. Білім – ұлттың болашағы екенін дәлелдеген бұл басылым қазақ баспасөзі тарихында мәңгілік із қалдырды. Зерттеу нәтижесінде «Бірлік туы» газетінің ағартушылық, ұлттық және мәдени миссиясы қазақ қоғамының жаңғыру тарихында ерекше орын алатыны толық айқындалды.

References

- Amankos, Kuatova, 2017 — *Amankos M., Kuatova A.* Editorial activity and creative work of Sultanbek Khojanuly. Bulletin of KazNU. Journalism Series, 2017. No. 1(43). Pp 47–51.
- Atabayev, 1998 — *Atabayev K.* The Periodical Press as a Source on the History of Kazakhstan at the End of the 19th – Beginning of the 20th Century. Almaty: Kazakh University, 1998. 192 p.
- Atabayev, 2000 — *Atabayev K.* Kazakh Press as a Source on the History of Kazakhstan (1870–1918). Almaty: Kazakh University, 2000. 358 p.
- Abdirazakova, 2014 — *Abdirazakova A.K.* From the Formation History of “Birlik Tui” Newspaper. // History of Kazakhstan. [electronic resource] URL <https://e-history.kz/kz/history-of-kazakhstan/show/8735> (Accessed: 14.03.2025).
- Batyrbekov, 2010 — *Batyrbekov A.Zh.* Enlightened 'Birlik Tui'. Bulletin of A. Yasawi University, 2010. No. 2. Pp. 56–60.
- Bekhozhin, 1964 — *Bekhozhin K.* Development Paths of Kazakh Press (1860–1930). Almaty, 1964. 276 p.
- Bolganbayev, 2005 — *Bolganbayev K.* Works. Legacy (compiled by D. Kamzabekuly). Astana: Parasat Alemi, 2005. 230 p.
- Birlik Tui, 2023 — *"Birlik Tui"* newspaper. 1917–1918. / comp. Myrzagali A. Astana: Alashorda, 2023. 436 p.
- Elkei, 2025 — *Elkei N.* Public-Enlightening Work of Khayrettin Bolganbayev in Petropavl. KarU Bulletin. History and Philosophy Series, 2025. 1(117). PP. 131–138. <https://doi.org/10.31489/2025HPh1/> Pp 131–138.
- Zhantalin, 1917 — *Zhantalin A.* Warning for the Steppe Economy. Birlik Tui, 1917. No. 14, November 8, p. 2.
- Keldin (Bolganbayev), 1917– *Keldin (Bolganbayev Kh.).* 'Talaba' Society. Birlik Tui, 1917. September 13. № 9. Pp. 1–2.
- Kenzhebayev, 1950 — *Kenzhebayev B.* From the History of Kazakh Press. Almaty: Mektep, 1950. 205 p.
- Kamzabekuly, 2023 — *Kamzabekuly D.* "Birlik Tuy Newspaper", 1917–1918. Astana: Alash Orda, 2023. 436 p., Turkestan Regional Kazakh-Kyrgyz General Assembly. // *Birlik Tui Newspaper*, 1917. № 6, August 20, p. 2.
- Radzhapov, Baydildina, 2021 — *Radzhapov A.O., Baydildina S.Kh.* The newspaper "Birlik tuy" as a historical source. Textbook (for the course of modern history of Kazakhstan). Almaty: AEjBU, 2021. – 137 p., Kozhamkul school. Birlik tuy, 1917. October 11. №11, p. 2.
- Smagulov, Shotbakova 2016 — *Smagulov B.A., Shotbakova L.Q.* Some Issues of Formation and Development of Kazakh Periodicals. Bulletin of Karaganda University, 2016. № 2, Pp. 33–39.
- Subkhanberdina, 1998 — *Subkhanberdina U.* "Kazakh" newspaper. Almaty: "Kazakh Encyclopedia" Main Editorial Office, 1998. 556 p., Kazakh Newspaper, 1917. July 17. No. 236. p. 2.
- Tursun, 2020 — *Tursun H.* The Alash Ideology in Sultanbek Khojanov's Activities. Bulletin of the West Kazakhstan Innovation-Technological University, 2020. 2(14). Pp. 65–70.
- Tursun, Isaev 2016 — *Tursun H.M., Isaev M.S.* Sultanbek Khojanov and the Idea of National Independence. // «edu.e-history.kz» electronic scientific journal, 2016. 1(5). Pp. 234–242. [electronic resource] URL <https://www.ajspie.com/index.php/history/article/view/900/811> (Accessed: 14.03.2025).

Әдебиеттер тізімі

- Аманқос, Қуатова, 2017 — *Аманқос М., Қуатова А.* Сұлтанбек Қожанұлының редакторлық қызметі мен шығармашылығы. // ҚазҰУ хабаршысы. Журналистика сериясы, 2017. №1(43). 47–51-бб.
- Атабаев, 1998 — *Атабаев Қ.* Мерзімді басылым – XIX ғасырдың аяғы XX ғасырдың басындағы Қазақстан тарихының дерегі ретінде: Монография. Алматы: Қазақ университеті, 1998. 192 б.
- Атабаев, 2000 — *Атабаев Қ.* Қазақ баспасөзі Қазақстан тарихының дерек көзі (1870–1918). Алматы: Қазақ университеті, 2000. 358 б.
- Әбдіразақова, 2014 — *Әбдіразақова А.Қ.* «Бірлік» туы газетінің қалыптасу тарихынан. // Қазақстан тарихы [электронды ресурс] URL <https://e-history.kz/kz/history-of-kazakhstan/show/8735> (Қаралған күні: 14.03.2025).
- Батырбеков, 2010 — *Батырбеков А.Ж.* Бірлікшіл «Бірлік туы». // А. Ясауи университетінің хабаршысы, 2010. №2. 56–60 бб.
- Бекхожин, 1964 — *Бекхожин Қ.* Қазақ баспасөзінің даму жолдары (1860–1930 жылдар). Алматы, 1964. 276 б.

- Болғанбаев, 2005 — *Болғанбаев Х.* Шығармалары. Тағылымы (Құрастырушы Д.Қамзабекұлы). Астана: Парасат әлемі, 2005. 230 б.
- Бірлік туы, 2023 — «*Бірлік туы*» газеті. 1917–1918 жылдар. / құраст. Мырзағали А. Астана: Алашорда, 2023. 436 б.
- Елкей, 2025 — *Елкей Н.* Хайретдин Болғанбаевтың Петропавлдағы қоғамдық-ағартушылық қызметі. // Қарағанды университетінің хабаршысы. Тарих. Философия сериясы, 2025. 1(117), 131–138. <https://doi.org/10.31489/2025NPh1/131-138>.
- Жанталин, 1917 — *Жанталин А.* Қыр шаруасын ескерту. // Бірлік туы, 1917. №14. 8 қараша. 2-б.
- Келдин (Болғанбаев), 1917 — *Келдин (Болғанбаев Х.).* «Тәләбә» қауымы. // Бірлік туы, 1917. № 9. 13 қыркүйек. 1–2 бб.
- Кенжебаев, 1950 — *Кенжебаев Б.* Қазақ баспасөзінің тарихынан. Алматы: Мектеп, 1950. 205 б.
- Қамзабекұлы, 2023 — *Қамзабекұлы Д.* «Бірлік туы газеті», 1917–1918 жылдар. Астана: Алаш Орда, 2023. 436 б., Түркістан аймағы қазақ-қырғызының жалпы жиылысы. // «Бірлік туы» газеті, 20 тамыз 1917. № 6. 2-б.
- Раджапов, Байдильдина, 2021 — *Раджапов А.Ө., Байдильдина С.Х.* «Бірлік туы» газеті тарихи дереккөзі ретінде. Оқу құралы (Қазақстанның қазіргі заман тарихы курсы бойынша). Алматы: АЭЖБУ, 2021. 137 б., Қожамқұл мектебі. // «Бірлік туы» газеті, 1917. 11 қазан. №11. 2-б.
- Смағұлов, Шотбақова, 2016 — *Смағұлов Б.А., Шотбақова Л.Қ.* Қазақ мерзімді баспасөзінің қалыптасуы мен дамуының кейбір мәселелері. // Қарағанды университетінің хабаршысы, 2016. №2. 33–39 бб.
- Субханбердина, 1998 — *Субханбердина Ү.* «Қазақ» газеті. Алматы: «Қазақ энциклопедиясы» бас редакциясы, 1998. 556 б., «Қазақ» газеті, 1917. 17 шілде. № 236. 2-б.
- Тұрсұн, 2020 — *Тұрсұн Х.* Сұлтанбек Қожанов қызметіндегі Алаштық идея. // Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университетінің хабаршысы, 2020. 2(14). 65–70 бб.
- Тұрсұн, Исаев, 2016 — *Тұрсұн Х.М., Исаев М.С.* Сұлтанбек Қожанов және ұлттық тәуелсіздік идеясы. // «edu.e-history.kz» электрондық ғылыми журналы, 2016. 1(5). 234–242 бб. [электронды ресурс] URL <https://www.ajspiie.com/index.php/history/article/view/900/811> (Қаралған күні: 14.03.2025).

CONTENTS

HISTORIOGRAPHY AND SOURCE STUDIES

Kupenova G.Y., Smanova A.M. THE «SCHOOL QUESTION» IN THE HISTORY OF THE TURKIC-MUSLIM PEOPLES OF RUSSIA (BASED ON THE MATERIALS OF THE PRE-REVOLUTIONARY TATAR PRESS).....	1563
Kasymkhan K., Sauyrkan Y. RELIGIOUS AND SOURCE-STUDY ASPECTS OF MASHKHUR ZHUSIP KOPEULY'S MANUSCRIPT “DIN TAGYLYMY”.....	1575

HISTORY

Kabuldinov Z.E., Beisembayeva A.R., Mussabalina G.T. FOREIGN POLICY OF THE DZUNGAR KHANATE TOWARD THE KAZAKH KHANATE IN THE 1630S–1680S.....	1588
Abdikhanova A.E., Akhmetova Zh.K., Abdimanov S.A. PRINCIPLES OF THE STRUGGLE FOR NATIONAL STATEHOOD (USING THE EXAMPLE OF THE «USH ZHUZ» PARTY).....	1605
Abdullaeva A., Dinasheva L., Myrzaliyeva E. THE EVOLUTION OF TRADITIONAL URBAN CULTURE OF TURKESTAN IN THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY.....	1619
Adilbaeva A.S., Bakitzhanova A.B., Gabdullina A.Zh. THE SIZE AND ETHNIC COMPOSITION OF THE POPULATION OF SEMEY DURING THE PERIOD OF INDEPENDENCE.....	1636
Dadabayeva G., Gerald Pech. GERMANS IN KAZAKHSTAN: HISTORY OF RESETTLEMENT AND ADAPTATION IN THE TWENTIETH CENTURY.....	1649
Jursunbayev B.A., Zhubanyshov B.T., Danabekova D.I. THE CULT OF MOUNTAINS IS THE ORIGINAL SOURCE OF THE TENGRIAN WORLDVIEW.....	1662
Koja M.B., Sandybayeva A.D., Primkulova G.J. SOME RESEARCH RESULTS OF THE AL-KHOJA-ATA COMPLEX IN THE CITY OF TURKESTAN.....	1680
Legkiy D.M., Ibrayev Y.Y., Tabuldenov A.N. LEADERS OF THE KAZAKH NATIONAL MOVEMENT IN DOCUMENTS OF POLITICAL INVESTIGATION (ORENBURG, AUGUST 1916).....	1693
Oralova A.A. THE HISTORICAL ROLE OF KOZHABERGEN BATYR IN THE EASTERN FRONTIER POLICY OF THE KAZAKH KHANATE	1707
Saktaganova Z.G., Yelibayev T.A. THE TURGAY REGION BASED ON THE MATERIALS OF THE FIRST GENERAL CENSUS OF THE POPULATION OF THE RUSSIAN EMPIRE OF 1897.....	1720
Sydykov E.B., Sailaubay E.E., Düysen S.Zh. THE PRODUCTIVE WORK OF BALZHAN BOLTIRIKOVA DURING HER DIPLOMATIC SERVICE AT THE UNITED NATIONS.....	1735
Tassilova A.A., Zhappasov Z.E. WOMEN IN WARTIME SOVIET SOCIETY.....	1750
Turlybai B.S., Kenzhebaev G.K. THE ROLE OF THE NEWSPAPER "BIRLIK TUY" IN RAISING EDUCATIONAL ISSUES AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY.....	1762
Tokishkadirov B., Dautova A., Issin A. HISTORICAL AND CULTURAL REPRESENTATION OF KAZAKH-DZHUNGAR RELATIONS IN FOLK LITERATURE (BASED ON THE SONG "AIKUNIM" COMPOSED BY SHAKARIM).....	1776
Shukeeva A.T., Bukanova R.G., Utegenov M.Z. EVERYDAY LIFE OF THE RURAL POPULATION OF THE NORTHERN REGIONS OF KAZAKHSTAN IN THE 1950s–1960s THROUGH THE PRISM OF HISTORICAL MEMORY.....	1792

ETHNOLOGY/ANTHROPOLOGY

Sakhi Zh., Aidymbayeva A. GENDER POLICY IN EARLY 20TH-CENTURY KAZAKH SOCIETY ON THE PAGES OF THE “AIQAP” JOURNAL: A MEDIA-ETHNOGRAPHIC ANALYSIS.....	1808
Syzdykova G.M. ENDO- AND EXO-ETHNONYMS OF THE KAZAKH PEOPLE IN RUSSIAN HISTORIOGRAPHY OF THE SECOND HALF XVIII – EARLY XX CENTURIES.....	1824
Kaliyeva B.T., Tleubekova G.B. THE WAY OF LIFE OF KAZAKH PEOPLE IN THE MATERIALS OF RUSSIAN IMPERIAL EXPEDITIONS AND THE WORKS OF RUSSIAN TRAVELERS OF THE 18TH–19TH CENTURIES.....	1834

МАЗМҰНЫ

ТАРИХНАМА ЖӘНЕ ДЕРЕКТАНУ

Купенова Г.Ы., Сманова А.М. РЕСЕЙДЕГІ ТҮРКІ-МҰСЫЛМАН ХАЛЫҚТАРЫ ТАРИХЫНДАҒЫ «МЕКТЕП МӘСЕЛЕСІ» (РЕВОЛЮЦИЯҒА дейінгі татар баспасөзінің деректері негізінде).....	1563
Қасымқан Қ., Сауырқан Е. МӘШҰР ЖҮСІП КӨПЕЙҰЛЫНЫҢ «ДІН ТАҒЫЛЫМЫ» ҚОЛЖАЗБАСЫНЫҢ ДІНТАНУЛЫҚ ЖӘНЕ ДЕРЕКТАНУЛЫҚ АСПЕКТІЛЕР.....	1575

ТАРИХ

Қабылдинов З.Е., Бейсембаева А.Р., Мұсаубалина Г.Т. 1630–1680-ЖЫЛДАРЫ ЖОҢҒАР ХАНДЫҒЫНЫҢ ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫНА ҚАТЫСТЫ СЫРТҚЫ САЯСАТЫ.....	1588
Абдиханова А.Е., Ахметова Ж.Қ., Абдиманов С.Ә. ҰЛТТЫҚ МЕМЛЕКЕТТІЛІК ЖОЛЫНДАҒЫ КҮРЕСКЕРЛІК ҰСТАНЫМДАР («ҮШ ЖҮЗ» ПАРТИЯСЫ МЫСАЛЫНДА).....	1605
Абдуллаева А.Т., Динашева Л.С., Мырзалиева Э.К. XIX ҒАСЫРДЫҢ ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫНДАҒЫ ТҮРКІСТАН ҚАЛАСЫНЫҢ ДӘСТҮРЛІ ҚАЛА МӘДЕНИЕТІНІҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ.....	1619
Адилбаева А.С., Бақытжанова А.Б., Габдуллина А.Ж. ТӘУЕЛСІЗДІК КЕЗЕҢІНДЕГІ СЕМЕЙ ҚАЛАСЫНЫҢ ХАЛҚЫНЫҢ САНЫ МЕН ЭТНИКАЛЫҚ ҚҰРАМЫ.....	1636
Дадабаева Г., Пек Д. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ НЕМІСТЕР: XX ҒАСЫРДАҒЫ ҚОНЫС АУДАРУ МЕН БЕЙІМДЕЛУ ТАРИХЫ.....	1649
Жүрсінбаев Б.А., Жұбанышов Б.Т., Данабекова Д.И. ТАУ КУЛЬТІ – ТӨНІРЛІК ДҮНИЕТАНЫМНЫҢ АЛҒАШҚЫ БАСТАУЫ.....	1662
Қожа М., Сандыбаева А., Примкулова Г. ТҮРКІСТАН ҚАЛАСЫНДАҒЫ ӘЛ-ҚОЖА-АТА КЕШЕНІ ЗЕРТТЕУЛЕРІНІҢ КЕЙБІР НӘТИЖЕЛЕРІ.....	1680
Легкий Д.М., Ибраев Е.Е., Табулденев Ә.Н. ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ ЖЕТЕКШІЛЕРІ САЯСИ ТЕРГЕУ ҚҰЖАТТАРЫНДА (ОРЫНБОР, 1916 Ж. ТАМЫЗ).....	1693
Оралова А.А. ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫНЫҢ ШЫҒЫС ШЕКАРАЛАРЫНДАҒЫ САЯСАТЫНДА ҚОЖАБЕРГЕН БАТЫРДЫҢ ТАРИХИ РӨЛІ.....	1707
Сақтағанова З.Г., Елібаев Т.А. ТОРҒАЙ ОБЛЫСЫ РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ 1897 ЖЫЛҒЫ БІРІНШІ ЖАЛПЫХАЛЫҚТЫҚ ХАЛЫҚ САНАҒЫ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША.....	1720
Сыдыков Е., Сайлаубай Е., Дүйсен С. БАЛЖАН БӨЛТІРКОВАНЫҢ БІРІККЕН ҰЛТТАР ҰЙЫМЫНА ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ИССАПАРЛАРЫ КЕЗІНДЕГІ ТИІМДІ ЖҰМЫСТАРЫ.....	1735
Тасилова А.А., Жаппасов Ж.Е. СОҒЫС ЖАҒДАЙЫНДА ӘЙЕЛДЕРДІҢ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРГЕ БЕЙІМДЕЛУІ.....	1750
Турлыбай Б.С. Кенжебаев Ғ.К. XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ «БІРЛІК ТУЫ» ГАЗЕТІНІҢ БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІН КӨТЕРУДЕГІ РӨЛІ.....	1762
Токишкандиров Б., Даутова А., Исин А. ФОЛЬКЛОР МАТЕРИАЛДАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ-ЖОҢҒАР ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ ТАРИХИ-МӘДЕНИ КӨРІНІСІ (ШӘКӘРІМНЕН ЖЕТКЕН «АЙКҮНІМ» ӘНІ МЫСАЛЫНДА).....	1776
Шукеева А.Т., Буканова Р.Г., Утегенов М.З. XX ҒАСЫРДЫҢ 50–60-ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ СОЛТҮСТІК ӨНІРЛЕРІНДЕГІ АУЫЛ ХАЛҚЫНЫҢ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРІ ТАРИХИ ЖАДЫ АЯСЫНДА.....	1792

ЭТНОЛОГИЯ/АНТРОПОЛОГИЯ

Сахи Ж., Айдымбаева А. XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ ГЕНДЕРЛІК САЯСАТ «АЙҚАП» ЖУРНАЛЫ БЕТТЕРІНДЕ: МЕДИА-ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ ТАЛДАУ.....	1808
Сыздыкова Г.М. XVIII ҒАСЫРДЫҢ ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫ – XX ҒАСЫРДЫҢ БАС КЕЗЕҢІНДЕГІ РЕСЕЙ ТАРИХНАМАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ЭНДО ЖӘНЕ ЭКЗОЭТНИМДЕРІ.....	1824
Калиева Б.Т., Тлеубекова Г.Б. XVIII-XIX ҒҒ. РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫ ҰЙЫМДАСТЫРҒАН ЗЕРТТЕУ ЭКСПЕДИЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН ОРЫС САЯХАТШЫЛАРЫНЫҢ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТҮРМЫС-ТІРШІЛІГІ.....	1834

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИОГРАФИЯ И ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ

Купенова Г.Ы., Сманова А.М. «ШКОЛЬНЫЙ ВОПРОС» В ИСТОРИИ ТЮРКО-МУСУЛЬМАНСКИХ НАРОДОВ РОССИИ (ПО МАТЕРИАЛАМ ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ ТАТАРСКОЙ ПЕЧАТИ).....	1563
Касымхан Қ., Сауыркан Е. РЕЛИГИОВЕДЧЕСКИЕ И ИСТОЧНИКОВЕДЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РУКОПИСИ «ДІН ТАҒЫЛЫМЫ» МАШХУРА ЖУСУПА КОПЕЙУЛЫ.....	1575

ИСТОРИЯ

Қабылдинов З.Е., Бейсембаева А.Р., Мұсаубалина Г.Т. ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ДЖУНГАРСКОГО ХАНСТВА В ОТНОШЕНИИ КАЗАХСКОГО ХАНСТВА В 1630–1680-Е ГОДЫ.....	1588
Абдиханова А.Е., Ахметова Ж.К., Абдиманов С.А. ПРИНЦИПЫ БОРЬБЫ ЗА НАЦИОНАЛЬНУЮ ГОСУДАРСТВЕННОСТЬ (НА ПРИМЕРЕ ПАРТИИ «УШ ЖУЗ»).....	1605
Абдуллаева А.Т., Динашева Л.С., Мырзалиева Э.К. ЭВОЛЮЦИЯ ТРАДИЦИОННОЙ ГОРОДСКОЙ КУЛЬТУРЫ ГОРОДА ТУРКЕСТАНА ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА.....	1619
Адилбаева А.С., Бакытжанова А.Б., Габдуллина А.Ж. ЧИСЛЕННОСТЬ И ЭТНИЧЕСКИЙ СОСТАВ НАСЕЛЕНИЯ ГОРОДА СЕМЕЙ В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ.....	1636
Дадабаева Г., Пек Д. НЕМЦЫ КАЗАХСТАНА: ИСТОРИЯ ПЕРЕСЕЛЕНИЙ И АДАПТАЦИИ В XX ВЕКЕ.....	1649
Журсинбаев Б.А., Жубанышов Б.Т., Данабекова Д.И. КУЛЬТ ГОР – ПЕРВОНАЧАЛЬНЫЙ ИСТОК ТЕНГРИАНСКОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ.....	1662
Кожан М., Сандыбаева А., Примкулова Г. НЕКОТОРЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ КОМПЛЕКСА АЛЬ-ХОДЖА-АТА В ГОРОДЕ ТУРКЕСТАНЕ.....	1680
Легкий Д.М., Ибраев Е.Е., Табулденев А.Н. ЛИДЕРЫ КАЗАХСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ДВИЖЕНИЯ В ДОКУМЕНТАХ ПОЛИТИЧЕСКОГО СЫСКА (ОРЕНБУРГ, АВГУСТ 1916 Г.).....	1693
Оралова А.А. ИСТОРИЧЕСКАЯ РОЛЬ КОЖАБЕРГЕНА БАТЫРА В ПОЛИТИКЕ КАЗАХСКОГО ХАНСТВА НА ВОСТОЧНЫХ РУБЕЖАХ.....	1707
Сактаганова З.Г., Елибаев Т.А. ТУРГАЙСКАЯ ОБЛАСТЬ ПО МАТЕРИАЛАМ ПЕРВОЙ ВСЕОБЩЕЙ ПЕРЕПИСИ НАСЕЛЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ 1897 ГОДА.....	1720
Сыдыков Е., Сайлаубай Е., Дуйсен С. ПЛОДОТВОРНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БАЛЖАН БОЛТИРИКОВОЙ ВО ВРЕМЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ В ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ.....	1735
Тасилова А.А., Жаппасов Ж.Е. ЖЕНЩИНЫ В СОВЕТСКОМ ОБЩЕСТВЕ В ГОДЫ ВОЙНЫ.....	1750
Турлыбай Б.С., Кенжебаев Г.К. РОЛЬ ГАЗЕТЫ «БІРЛІК ТУЫ» В ПОДНЯТИИ ПРОБЛЕМ ОБРАЗОВАНИЯ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА.....	1762
Токишкандиров Б., Даутова А., Исин А. ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЕ ОТРАЖЕНИЕ КАЗАХСКО-ДЖУНГАРСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В ФОЛЬКЛОРНЫХ МАТЕРИАЛАХ (НА ПРИМЕРЕ ПЕСНИ «АЙКҮНІМ», ДОШЕДШЕЙ ОТ ШАКАРИМА).....	1776
Шукеева А.Т., Буканова Р.Г., Утегенов М.З. ПОВСЕДНЕВНАЯ ЖИЗНЬ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ СЕВЕРНЫХ РАЙОНОВ КАЗАХСТАНА В 50-60-Х ГОДАХ XX В. ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ.....	1792

ЭТНОЛОГИЯ/АНТРОПОЛОГИЯ

Сахи Ж., Айдымбаева А. ГЕНДЕРНАЯ ПОЛИТИКА В КАЗАХСКОМ ОБЩЕСТВЕ НАЧАЛА XX ВЕКА НА СТРАНИЦАХ ЖУРНАЛА «АЙКАП»: МЕДИА-ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	1808
Сыздыкова Г.М. ЭНДО- И ЭКЗОЭТНОНИМЫ КАЗАХСКОГО НАРОДА В РОССИЙСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XVIII – НАЧАЛА XX В.....	1824
Калиева Б.Т., Тлеубекова Г.Б. ОБРАЗ ЖИЗНИ КАЗАХСКОГО НАРОДА В МАТЕРИАЛАХ ЭКСПЕДИЦИЙ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ И ТРУДАХ РУССКИХ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ XVIII–XIX ВЕКОВ.....	1834

ASIAN JOURNAL “STEPPE PANORAMA”

2025. 12 (6)

Бас редактор:

Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:

Копеева С.Ж.

Құрылтайшысы және баспагері:

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй

ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Журнал сайты: <https://ajspiie.com>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТЖЭИ басылған:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй